№ 6, 2017

УДК 368.81:336.734

І. Г. Пахомова,
к. е. н, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Запорізького національного технічного університету, м. Запоріжжя
Л. М. Ляшова,
магістрант Запорізького національного технічного університету, м. Запоріжжя

ОЦІНКА РИНКУ СТРАХУВАННЯ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ

I. G. Pakhomova,
candidate of economic sciences, senior lecturer of Zaporizhzhya National Technical University
L. M. Lâshova,
master of Zaporizhzhya National Technical University

ANALYSIS OF INSURANCE MARKET OF CREDIT RISKS IN UKRAINE

У статті досліджено тенденції розвитку ринку страхування кредитних ризиків в Україні на сучасному етапі.. Розглянуто основні показники страхового ринку та його динаміка за 2015-2016 роки. Досліджено концентрацію страхового ринку, динаміку страхових премій; структуру чистих страхових премій та вихідного перестрахування за видами страхування.

In article the development tendencies of insurance market of credit risks in Ukraine in contemporary stage are investigated. The basic indexes of insurance market and its dinamics are considered in 2015-2016. The concentration of insurance market; the insurance rewards dinamics; the insurance rewards structure is investigated.

В статье исследованы тенденции развития рынка страхования кредитных рисков в Украине на современном этапе. Рассмотрены основные показатели страхового рынка и его динамика за 2015-2016 годы. Исследованы концентрация страхового рынка; динамика страховых премий; структура чистых страховых премий и перестрахования по видам страхования.

Ключові слова: *страхування, страховий ринок, динаміка, структура, страхові премії, страхові виплати; перестрахування, кредитні ризики.*

Keywords: *insurance, insurance market, dynamics, the structure, insurance premiums, insurance payments, reinsurance, credit risks.*

Вступ. У вітчизняному кредитному механізмі в ринкових умовах попри високу надійність забезпечення кредитів їх застосування часто буває незручним, важкодоступним і невигідним для учасників кредитних відносин. За цих умов найбільш доступною та надійною формою фінансового забезпечення інтересів кредиторів стає страхування, яке базується на визнанні ризику неплатежу чи неплатоспроможності позичальників.

Постановка завдання. У статті ставиться декілька завдань: 1) дослідити такі аспекти ринку страхування кредитних ризиків, як роль страхових компаній на ринку; 2) розглянути та визначити основні

показники діяльності страхових компаній у розрізі страхування кредитних ризиків; 3) надати характеристику страхових компаній як необхідної складової процесу управління банківськими ризиками.

Методологія. Теоретико-методологічну основу роботи складають праці провідних зарубіжних та вітчизняних науковців. При проведені даного дослідження були використані такі методи: порівняльний, узагальнення.

Результати дослідження. Стосовно страхування ризиків у кредитній сфері в вітчизняному законодавстві виділено три види: страхування кредитів; страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту; страхування виданих гарантій (порук) та прийнятих гарантій.

На сучасному етапі розвитку банківського сектора України банківсько-страхові відносини обмежуються страхуванням застави, фінансових ризиків банку та відповідальності за погашення кредиту позичальника (розвивається страхування життя позичальника). При цьому вітчизняний страховий ринок перебуває під значним впливом банківського, з причин фінансової кризи, адже зниження обсягів кредитування у свою чергу призвело до падіння обсягів страхових платежів. [3, с. 15].

Таблиця 1.
Основні показники діяльності страхового ринку та його динаміка[1]

	9 місяців 2015	9 місяців 2016	Темпи приросту 9 місяців 2016/ 9 місяців 2015	
			млн. грн.	%
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду, тис. одиниць				
Кількість договорів, крім договорів зобов'язкового страхування від нещаснихвипадків на транспорті, у тому числі:	78 921,3	29 337,0	-	-62,8
– зі страхувальниками – фізичними особами	76 817,3	27 195,5	-	-64,6
Кількість договорів з обов'язкового особистого страхування від нещаснихвипадків на транспорті	92 990,6	103 114,1	-	10,9
Страхова діяльність, млн. грн.				
Валові страхові премії	21 718,7	24 844,2	3 125,5	14,4
Валові страхові виплати	4 674,8	6 271,3	1 596,5	34,2
Рівень валових виплат, %	21,5%	25,2%	-	-
Чисті страхові премії	16 746,4	19 588,4	2 842,0	17,0
Чисті страхові виплати	4 577,9	6 046,3	1 468,4	32,1
Рівень чистих виплат, %	27,3%	30,9%	-	-
Перестрахування, млн. грн.				
Сплачено на перестрахування, у тому числі:	6 726,3	8 460,6	1 734,3	25,8
– перестраховикам-резидентам	4 972,4	5 255,8	283,4	5,7
– перестраховикам-нерезидентам	1 753,9	3 204,8	1 450,9	82,7
Виплати, компенсовані перестраховиками, утому числі:	792,7	984,6	191,9	24,2
– перестраховиками-резидентами	96,9	225,1	128,2	132,3
– перестраховиками-нерезидентами	695,8	759,5	63,7	9,2
Отримані страхові премії від перестрахувальників-нерезидентів	28,0	26,6	-1,4	-5,0
Виплати, компенсовані перестрахувальникам-нерезидентам	0,7	9,0	8,3	1185,7
Страхові резерви, млн. грн. Обсяг сформованих страхових резервів	17 244,7	19 477,1	2 232,4	12,9
– технічні резерви	11 042,4	11 980,8	938,4	8,5
– резерви зі страхування життя	6 202,3	7 496,3	1 294,0	20,9
Активи страховиків та статутний капітал, млн. грн.				
Загальні активи страховиків (згідно з формою1 (П(С)БО 2))	60 588,9	55 377,2	-5 211,7	-8,6
Активи для коштів страхових резервів	37 682,7	34 302,2	-3 380,5	-9,0

Обсяг сплачених статутних капіталів	14 483,7	12 627,9	-1 855,8	-12,8

Валові страхові премії, отримані страховиками при страхуванні та перестрахуванні ризиків від страхувальників та перестрахувальників за 9 місяців 2016 року, становили 24 844,2 млн. грн., з них: 9 469,6 млн. грн. (38,1%) – що надійшли від фізичних осіб; 15 374,6 млн. грн. (61,9%) – що надійшли від юридичних осіб. [1]

Концентрація страхового ринку за надходженнями валових страхових премій станом на 30.09.2016 представлена в табл. 2.

Таблиця 2.
Концентрація страхового ринку за 9 місяців 2016 року[1]

Перші (Top)	страхування “Life”		страхування "non-Life"		
	Надходження премій (млн. грн.)	Частка на ринку, %	Надходження премій (млн. грн.)	Частка на ринку, %	Кількість СК, які більше 50% страхових премій отримали від перестрахувальників
Top 3	853,1	42,9	4 157,2	18,2	2
Top 10	1 754,3	88,3	10 015,1	43,8	4
Top 20	1 974,8	99,4	14 399,4	63,0	4
Top 50	1 987,2	100,0	19 713,7	86,2	7
Top 100	x	x	22 164,4	97,0	8
Top 200	x	x	22 844,5	99,9	12
Всього по ринку	1 987,2	100,0	22 857,0	100,0	18

По ринку страхування життя Індекс Герфіндаля – Гіршмана (HHI) склав 1 048,93 (за 9 місяців 2015 року – 1 017,68), по ринку видів страхування інших, ніж страхування життя становив 275,79 (за 9 місяців 2015 року – 227,99).

В цілому по страховому ринку індекс Герфіндаля – Гіршмана склав 240,15 (за 9 місяців 2015 року – 202,39). Наведені дані свідчать, що за 9 місяців 2016 року значний рівень конкуренції (HHI в 3 рази менше 1000) спостерігався на ринку видів страхування інших, ніж страхування життя, в той час як на ринку страхування життя наявна помірна монополізація.

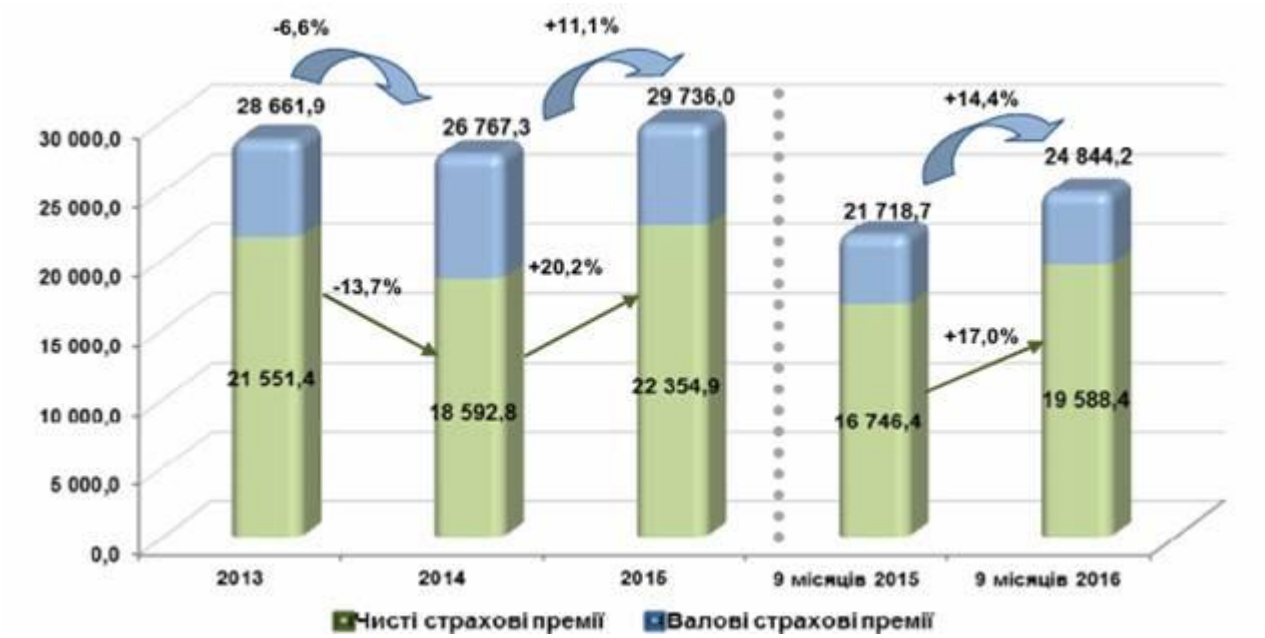

Рис.1. Динаміка страхових премій за 2013 – 2016рр., 9 місяців 2015 – 2016рр. (млн грн) [1]

Таблиця 3.
Структура чистих страхових премій за 9 місяців 2015-2016 рр. [1]

Види страхування	9 міс. 2015	9 міс. 2016	Темпи приросту 9 міс. 2016 / 9 міс. 2015

	млн. грн		млн. грн	%
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка")	5 362,6	6 358,6	996,0	18,6
Страхування життя	1 503,3	1 985,2	481,9	32,1
Страхування майна	1 617,3	1 898,4	281,1	17,4
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	1 441,8	1 758,6	316,8	22,0
Страхування фінансових ризиків	1 811,6	1 573,2	-238,4	-13,2
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	980,2	1 249,6	269,4	27,5
Страхування вантажів та багажу	1 197,6	941,2	-256,4	-21,4
Страхування відповідальності перед третіми особами	745,8	906,0	160,2	21,5
Страхування від нещасних випадків	309,4	545,0	235,6	76,1
Страхування медичних витрат	351,8	524,3	172,5	49,0
Страхування кредитів	215,0	459,9	244,9	113,9
Авіаційне страхування	336,9	392,4	55,5	16,5
Страхування від нещасних випадків на транспорті	54,1	56,2	2,1	3,9
Інші види страхування	819,0	939,8	120,8	14,7

За договорами перестрахування ризиків за 9 місяців 2016 року українські страховики (цеденти, перестрахувальники) сплатили часток страхових премій 8 460,6 млн. грн. (за 9 місяців 2015 року – 6 726,3 млн. грн.) (рис.2), з них:

– перестраховикам-нерезидентам – 3 204,8 млн. грн. (за 9 місяців 2015 року – 1 753,9 млн. грн.);

– перестраховикам-резидентам –5 255,8 млн.грн. (за 9 місяців 2015 року – 4 972,4 млн. грн.). Загальна сума часток страхових виплат, компенсованих перестраховиками, становила 984,6 млн. грн. (за 9 місяців 2015 року –792,7 млн. грн.), у тому числі компенсовано:

– перестраховиками-нерезидентами – 759,5 млн. грн. (за 9 місяців 2015 року – 695,8 млн. грн.);

– перестраховиками-резидентами – 225,1 млн. грн. (за 9 місяців 2015 року – 96,9 млн. грн.). [1]

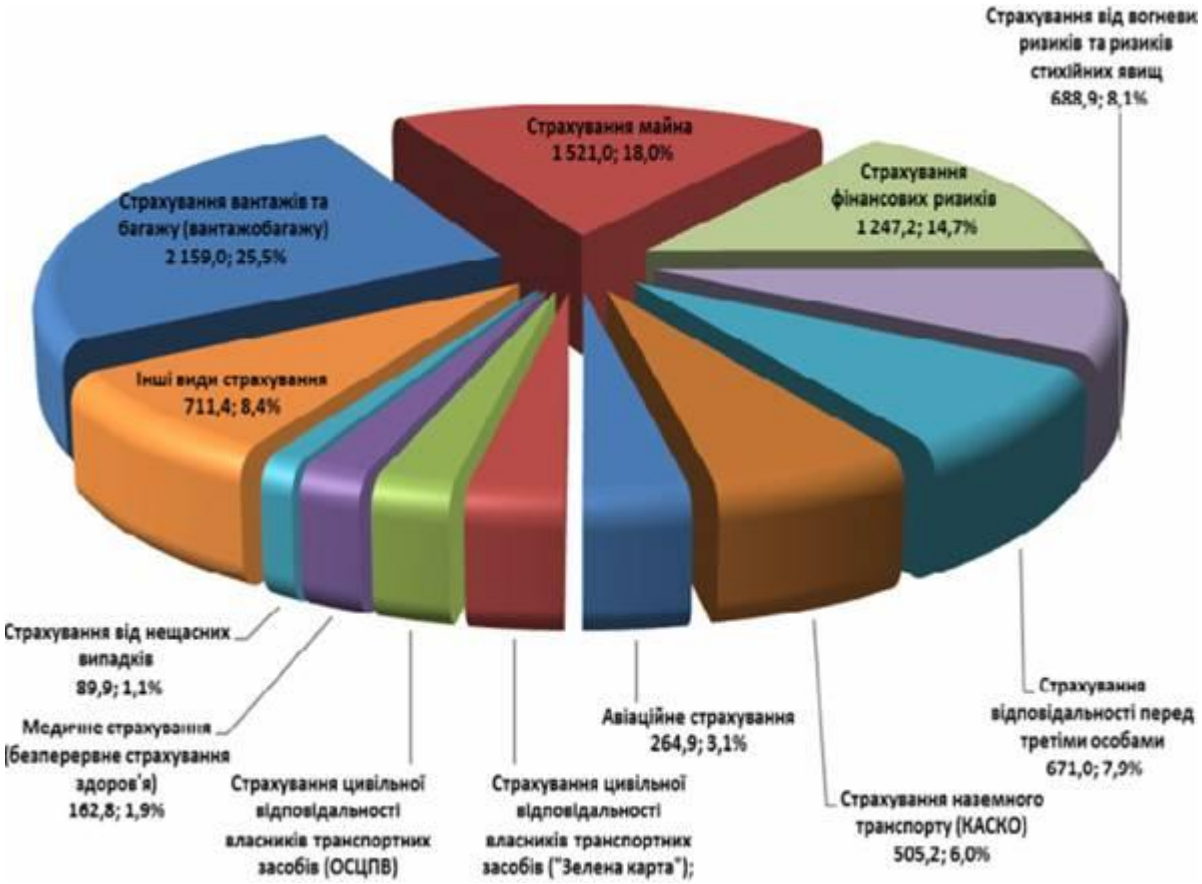

Рис. 2. Структура вихідного перестрахування за видами страхування станом на 30.09.2016 (млн. грн.) [1]

У структурі вихідного перестрахування станом на 30.09.2016 найбільше сплачено часток страхових премій за такими видами страхування, як: страхування вантажів та багажу (вантажобагажу) – 2 159,0 млн. грн. (або 25,5%) (станом на 30.09.2015 – 1 554,5 млн. грн. (або 23,1%)); страхування майна – 1 521,0 млн. грн. (або 18,0%) (станом на 30.09.2015 – 1 347,3 млн. грн. (або 20,0%)); страхування фінансових ризиків – 1 247,2 млн. грн. (або 14,7%) (станом на 30.09.2015 – 1 416,4 млн. грн. (або 21,1%)); страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – 688,9 млн. грн. (або 8,1%) (станом на 30.09.2015 – 610,9 млн. грн. (або 9,1%)); страхування відповідальності перед третіми особами – 671,0 млн. грн. (або 7,9%) (станом на 30.09.2015 – 360,7 млн. грн. (або 5,4%)); страхування наземного транспорту (КАСКО) – 505,2 млн. грн. (або 6,0%) (станом на 30.09.2015 – 360,9 млн. грн. (або 5,4%)); авіаційне страхування – 264,9 млн. грн. (або 3,1%) (станом на 30.09.2015 – 227,3 млн. грн. (або 3,4%)).

Страхові премії сплачені на перестрахування станом на 30.09.2016 у порівнянні з відповідним періодом минулого року збільшились на 25,8% або на 1 734,3 млн. грн. Збільшення вихідного перестрахування відбулось майже по всіх видах страхування, окрім страхування фінансових ризиків (-11,9%).

У співвідношенні до валових страхових премій частка вихідного перестрахування станом на 30.09.2016 становила 34,1% (станом на 30.09.2015 – 31,0%)[1] (рис.3).

Рис. 3. Частки вихідного перестрахування у співвідношенні до валових страхових премій за 9 місяців 2015 – 2016 рр. [1]

На збільшення частки вихідного перестрахування за 9 місяців 2016 року вплинуло збільшення на 283,4 млн. грн. перестрахування в середині країни та збільшення на 1 450,9 млн. грн. операцій з перестрахування із страховиками-нерезидентами.

На рис.4 представлено структуру перестрахування ризиків у нерезидентів станом на 30.09.2016. Від загальної суми сплачених часток страхових премій на перестрахування нерезидентам найбільше сплачено до Великобританії – 18,9%, Китаю – 12,4%, Німеччини – 10,3%, Індії – 9,9%, Польщі – 8,2%, Швейцарії – 6,2% та Кореї – 6,1%.[1]

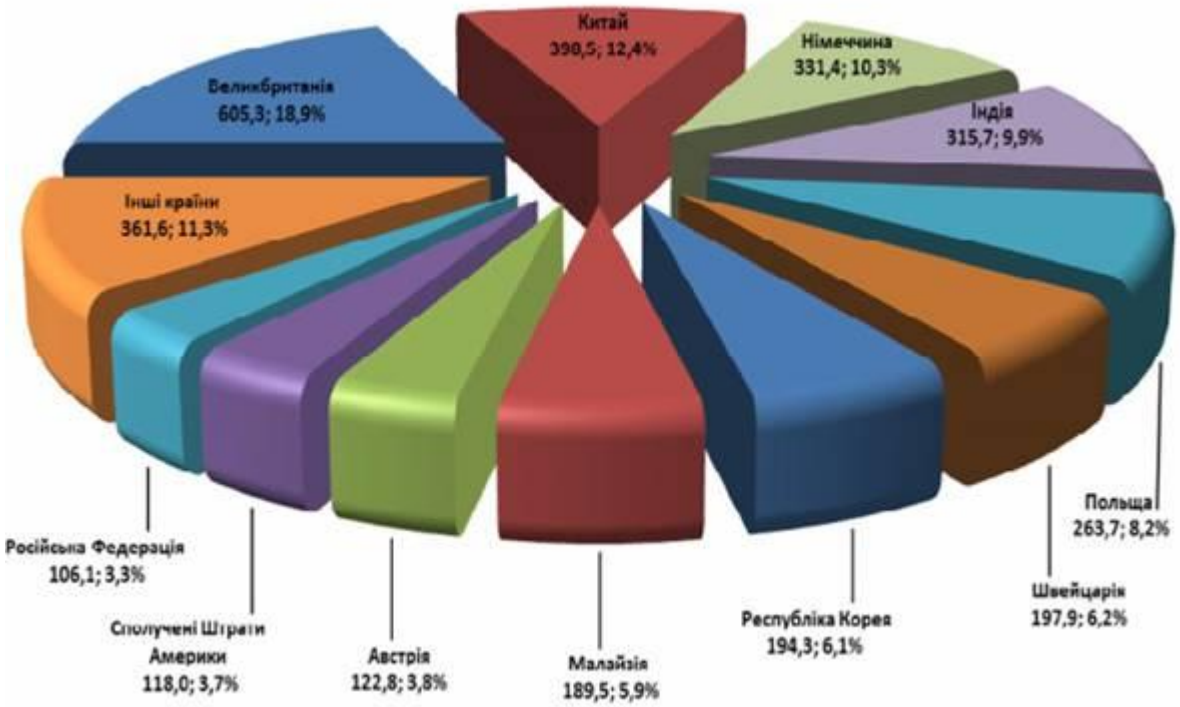

Рис. 4. Частка страхових платежів, яка належить перестраховику-нерезиденту, станом на 30.09.2016 (млн. грн.) [1]

Структура вихідного перестрахування станом на 30.09.2016 порівняно з аналогічним періодом 2015 року зазнала змін на користь таких країн, як: Китаю (з 0,2% до 12,4%), Індії (з 1,0% до 9,9%), Кореї (з 0,02% до 6,1%) за рахунок зменшення частки страхових платежів Німеччини (з 19,1% до 10,3%), Великобританії (з 27,4% до 18,9%), Російської Федерації (з 7,9% до 3,3%) та Швейцарії (з 9,6% до 6,2%).

Структура перестрахування ризиків у нерезидентів станом на 30.09.2016 має такий вигляд:

– Великобританія, займає 18,9% в загальній сумі перестрахування проти 27,4% станом на 30.09.2015. Обсяг перестрахування зріс на 125,2 млн. грн. (станом на 30.09.2015 – 480,1 млн. грн., станом на 30.09.2016 – 605,3 млн. грн.);

– Китай, займає 12,4% в загальній сумі перестрахування проти 0,2% станом на 30.09.2015. Обсяг перестрахування зріс на 394,3 млн. грн. (станом на 30.09.2015 – 4,1 млн. грн., станом на 30.09.2016 – 398,5 млн. грн.);

– Німеччина, займає 10,3% в загальній сумі перестрахування проти 19,1% станом на 30.09.2015. Обсяг перестрахування зменшився на 3,8 млн. грн. (станом на 30.09.2015 – 335,2 млн. грн., станом на30.09.2016 – 331,4 млн. грн.);

– Індія, займає 9,9% в загальній сумі перестрахування проти 1,0% станом на 30.09.2015. Обсяг перестрахування зріс на 298,9 млн. грн. (станом на 30.09.2015 – 16,8 млн. грн., станом на 30.09.2016 – 315,7 млн. грн.);

– Польща, займає 8,2% в загальній сумі перестрахування проти 8,0% станом на 30.09.2015. Обсяг перестрахування збільшився на 122,7 млн. грн. (станом на 30.09.2015 – 141,0 млн. грн., станом на30.09.2016 – 263,7 млн. грн.);

– Швейцарія, займає 6,2% в загальній сумі перестрахування проти 9,6% станом на 30.09.2015. Обсяг перестрахування збільшився на 29,7 млн. грн. (станом на 30.09.2015 – 168,2 млн. грн., станом на30.09.2016 – 197,9 млн. грн.);

– Корея, займає 6,1% в загальній сумі перестрахування проти 0,02% станом на 30.09.2015. Обсяг перестрахування зріс на 193,9 млн. грн. (станом на 30.09.2015 – 0,4 млн. грн., станом на 30.09.2016 – 194,3 млн. грн.). [1]

Висновки. Таким чином, поліпшення якості управління кредитними ризиками є передумовою підвищення ефективності банківської діяльності та конкурентоздатності банків через розширення споживання страхових послуг.

Література.

1. Офіційний Інтернет-сайт: Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу: http: // www.ukrstat.gov.ua.

2. Закон України « Про страхування» від 07.03.1996 №85 / 96 – ВР [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу: http: // www.rada .gov.ua.

3. Бобиль В. В. Антикризове управління банківськими ризиками [Текст]: Монографія / В. В. Бобиль. – Дніпропетровськ: вид-во «Свідлер А.Л.», 2012. – 270 с.

References.

1. State Statistics Service of Ukraine (2017), available at: http://www.ukrstat.gov.ua/ (Accessed 25 May 2017).

2. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine "An insurance", available at: www.rada.gov.ua (Accessed 25 May 2017).

3. Bobyl, V. V. (2012), Antykryzove upravlinnia bankivs'kymy ryzykamy [Crisis management of banking risks], Svidler A. L., Dnepropetrovsk, Ukraine.